

ΓΝΩΣΤΑ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΑ

Γράφει ο Αντώνης Αμπανίδης → ampanidis@gmail.com

ΜΑΚΡΗ ΛΙΒΙΣΙ: Μια τραγωδία, ένα χωριό και η ιστορία

Aλπθεύει εκείνο που δεν θέλουμε να χαθεί στη λήθη, αυτό που αξίζει να διασωθεί στη μνήμη μας. Όμως πόσο «αλπθινή» είναι η αφήγηση της ζωής μας; Συνέβησαν τα πράγματα όπως τα θυμόμαστε ή η μνήμη μας «αυθαιρετεί», κατασκευάζει κατά το δοκούν καταστάσεις και γεγονότα, ενώ παράλληλα φροντίζει να «ξεχάσει» άλλα; Πόσο δικές μας είναι οι αναμνήσεις μας και ποια μαρτυρία μπορεί να είναι πραγματική; Τα σημάδια του παρελθόντος και ο τρόπος που τα αναγνωρίζουμε -ή τα παραβλέπουμε- φαίνεται πως απασχολούσαν τους ανθρώπους από την αρχαιότητα. Άλλωστε η Μνημοσύνη ήταν θέα και μπέρα των Ελικωνιάδων Μουσών, που κατά την παράδοση ήταν τρεις: Η Μελέτη, η Μνήμη, η Αοιδή. Κατά πόσο αυτά η συλλογική μνήμη έχει διατηρηθεί από τις διάφορες κοινότητες που έχουν μεταναστεύσει εδώ στην Αυστραλία ώστε να γίνουν βάση για την δημιουργία της ιστορίας της; Η πολιτική της αφομίωσης που ενώ δεν υπάρχει πλέον αλλά την υιοθετούν αυτοβούλως ολές οι νέες γενιές για να ξεχάσουν το «κακό παρελθόν τους».

Μια σύγχρονη τραγωδία

Ανατολική Αττική - Δήμος Νέας Μάκρης, 23 Ιουλίου 2018. Η καταστροφή. 90 νεκροί. Την πύρινη λαίλαπα και τις εικόνες της τραγωδίας αποτύπωνε σε πίνακα του ένα 18χρονο αγόρι. Οι δραματικές ώρες που έζησαν εκαποντάδες άνθρωποι στα πύρινα μέτωπα, «άγγιξε» όμως και τον έφηβο που έχει διακριθεί πανευρωπαϊκά σε διαγωνισμό ζωγραφικής, ο οποίος φιλοτεχνείται σε ένα έργο εμπνευσμένο από τη φρίκη, αφιερώνοντας το έργο στα θύματα. «Μέσα από την τέχνη θέλω να ευαισθητοποιήσω τα άτομα να δουν από μια άλλη γωνία αυτό το θλιβερό συμβάν» τονίζει ο 18χρονος ζωγράφος. Μια άλλη οπική γωνία όμως θα προσεγγίσουμε και εμείς με αφορμή πάντα αυτή την συμφορά. Και όπως πάντα η ιστορία αρχίζει από πολύ μακριά μέσα στο χρόνο και συνεχίζεται μέχρι και σήμερα.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ

Στα παράλια της Μικράς Ασίας, απέναντι από τη Ρόδο, βρίσκεται ένα μέρος που επισκέπτονται οι τουρίστες για να φωτογραφίσουν το έρημο χωριό που ο θρύλος λέει ότι είναι στοιχειωμένο. Οι διεθνείς τουριστικοί οδηγοί το αναφέρουν ως το «χωριό - φάντασμα», αλλά οι μικρασιάτες το αναγνωρίζουν ως το αγαπημένο Λιβίσι που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν μετά τους διωγμούς των Τούρκων. Το Λιβίσι ή Λεβίσι βρίσκεται στη σημερινή νοτιοδυτική Τουρκία και πριν από τη Μικρασιατική Καταστροφή κατοικούνταν κυρίως από Έλληνες. Το Λιβίσι απέχει μόλις 8 χιλιόμετρα από την περιοχή της Μάκρης, που οποία γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη μετά το 1840. Η σημερινή του ονομασία είναι Kayaköy (Καγιάκιοι) και σημαίνει βραχοχώρι καθώς

το έδαφος είναι βραχώδες, ενώ τα σπίτια είναι κτισμένα αμφιθεατρικά. Την περίοδο της ακμής του, το Λιβίσι αριθμούσε περίπου 6.500 χριστιανούς και 500 περίπου μουσουλμάνους. Τα προβλήματα για τους Έλληνες άρχισαν το 1914, όταν οι Τούρκοι άρχισαν τους διωγμούς. Τις επόμενες χρονιές, πολλές οικογένειες εκτοπίστηκαν στα Ανατολικά και δεν γύρισαν ποτέ. Το 1919 ήταν μια δύσκολη χρονιά για τους Έλληνες της περιοχής, καθώς εξορίστηκαν όλοι οι άντρες πλικίας από 13 έως 70 ετών. Κάποιοι από τους εναπομείναντες κατοίκους άρχισαν να εγκαταλείπουν τον τόπο τους ενώ οι τελευταίοι έφυγαν μετά την Μικρασιατική καταστροφή με την ανταλλαγή πληθυσμών. Έκτοτε το Λιβίσι ερήμωσε. Οι Έλληνες που έφυγαν από το Λιβίσι σκορπίστηκαν.

Ο θρύλος του στοιχειωμένου χωριού

Το 1922 στο πλαίσιο της υποχρεωτικής ανταλλαγής των πληθυσμών οι Μακρηνοί και Λιβισιανοί εγκαταλείπουν την πατρίδα τους κι έρχονται πρόσφυγες στην Ελλάδα. Πολλοί εγκαταστάθηκαν στη Ρόδο, το Καστελόριζο, την Τίνο, την Εύβοια. Όσοι έφτασαν στην Αττική κατέληξαν στη σημερινή Νέα Μάκρη (εξ ου και το όνομά της από τη μικρασιατική Μάκρη εις ανάμνησιν της μικρασιατικής πόλης καταγωγής των κατοίκων της). Οι Τούρκοι που πήγαν στο Λιβίσι δεν στέριωσαν ποτέ. Κάποιοι επίσης πριν και μετά το 1922 εγκαταστάθηκαν στην Αίγυπτο, Νότια Γαλλία, αλλά και στην... Αυστραλία.

Μετά την καταστροφή

Στη Νέα Μάκρη οι Μικρασιάτες πρόσφυγες του 1922 κατάφεραν να αξιοποιήσουν μια δύσκολη και δασύδων περιοχή με βάλτους και ελονοσία και μέσα σε τριάντα χρόνια περίπου να σημείωσουν μια αξιόλογη πρόοδο. Το πρώτο βήμα ήταν η απαλλοτρίωση της βαλτώδους περιοχής από τα οικόπεδα που ήταν μέχρι τότε ιδιοκτησία της Μονής Πεντέλης έργο της επαναστατικής κυβέρνησης Ν.Πλαστήρα. Η Νέα Μάκρη αφού πέρασε στη φάση της ανοικοδόμησης, οπότε σχεδόν κατεδαφίστηκε ο προσφυγικός

Εικόνες που θυμίζουν «μικρασιατική καταστροφή» στην ανατολική Αττική

συνοικισμός για να δώσει τη θέση του σε νέα κτήρια, καταστήματα κλπ αναδείχθηκε από τη δεκαετία του 70 σαν τόπος παραθερισμού. Σήμερα οι Μακρηνοί και Λιβισιανοί απόγονοι των προσφύγων του '22 διατηρούν τη μνήμη της καταγωγής μέσα από τη λειτουργία του Πολιτιστικού Συλλόγου Μακρηνών-Λιβισιανών Νέας Μάκρης και του μικρού Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου στη Νέα Μάκρη Αττικής.

Στην Αυστραλία...

Πριν από δύο ακριβώς χρόνια στην Αδελαΐδα πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα του Συλλόγου Αιγυπτίων και Μέσης Ανατολής Νότιας Αυστραλίας εκδήλωση με θέμα δύο ελληνικά χωριά της Μικράς Ασίας. Ποια ήταν αυτά τα χωριά; Η Μάκρη και το Λιβίσι. Η εκδήλωση έγινε από έναν.... Αμερικανό καθηγητή και κινηματογραφιστή, τον Joerg Schodl, στο πλαίσιο της επίσκεψης του στην Αυστραλία. Ο κ. Schodl, ο οποίος ετοιμάζει ενημερωτικό ντοκιμαντέρ για τα χωριά Μάκρη και Λιβίσι της Μικράς Ασίας, συναντήθηκε με τους συμπαροίκους εκείνους οι οποίοι έλκουν την καταγωγή τους από τα συγκεκριμένα χωριά, για να συλλέξουν πληροφορίες και σχετικό υλικό για τους έλληνες που έζησαν εκεί κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '20. «Μένω πραγματικά έκπληκτος με τον αριθμό των ομογενών που συνάντησα στην Αδελαΐδα και ομολόγως δεν είχαμε την παραμικρή ιδέα ότι υπάρχει τόσο μεγάλος αριθμός απογόνων εδώ» είχε πει στην εφημερίδα Νέος Κόσμος και πρόσθεσε: «Σκοπεύω να στείλω όλο το γενεαλογικό υλικό που συνέλεξα και στην Αθήνα και, πιο συγκεκριμένα, στην

καθηγήτρια Δέσποινα Δαμιανού και τον Πολιτιστικό Σύλλογο που υπάρχει εκεί για την Μάκρη και το Λιβίσι και ασχολείται με το συγκεκριμένο θέμα». Κατά τη διάρκεια της βραδιάς, το λόγο πάραν αρκετοί ομογενείς, οι οποίοι έλκουν την καταγωγή τους από τα δυο χωριά, για να μοιραστούν με τους προσκεκλημένους ιστορικά γεγονότα και προσωπικές ιστορίες που αφορούσαν τους προγόνους τους καθώς και τις τραγικές πράξεις των Τούρκων σε βάρος των Ελλήνων που είχαν ως συνέπεια να εγκαταλείψουν οι Έλληνες την περιοχή. Η φράση «περασμένα, ξεχασμένα» δεν ισχύει. Περασμένα μεν, αλλά ξεχασμένα ποτέ, ακόμη κι όταν έτσι νομίζουμε. Η διαδικασία ανάσυρσης των βιωμάτων μας και τον τρόπο ανακατασκευής του παρελθόντος με βάση το παρόν είναι που παίζει ρόλο. Σε κάθε περίπτωση, όμως «οι αναμνήσεις μας παραμένουν συλλογικές και μας τις θυμίζουν οι άλλοι, ακόμη κι όταν πρόκειται για γεγονότα στα οποία μόνον εμείς είχαμε ανάμεικη, για αντικείμενα που μόνον εμείς έχουμε δει. Στην πραγματικότητα, δεν είμαστε ποτέ μόνοι.

Η Μνημοσύνη υπάρχει γεννήτρια όλων των τεχνών και των επιστημών, μεταξύ των οποίων και της Ιστορίας. Η επιστήμη της θύμησης, η μνημονική, αποτέλεσε τη βάση της μαθησιακής διαδικασίας. Ο Αριστοτέλης της απέδωσε προνομιούχο θέση στους κλάδους της σκέψης. Διέκρινε τη συνειδητή μνήμη από την ασυνείδητη μνήμη, που την ονόμασε ανάμνηση. Η μνήμη για τους αρχαίους Έλληνες αποτελούσε, άλλωστε, πρύποδέση της ανθρώπινης σκέψης. Ακόμη και η ατομική μνήμη δεν είναι απλώς μια μνήμη προσωπική. Οι μνήμες που συγκροτούν και συνέχουν την ταυτόπτη μας και μας παρέχουν ένα πλαίσιο για τη σκέψη και τη δράση μας δεν είναι μονάχα δικές μας: τις έχουμε μάθει, τις έχουμε δανειστεί και τις έχουμε, κατά κάποιον τρόπο, κληρονομήσει μέσα από τις οικογένειες, τις κοινότητες και τις πολιτισμικές παραδόσεις μας. Η ιστορία καθεαυτήν αποτελεί προϊόν και πηγή κοινωνικής μνήμης. Και το ζητούμε είναι, τι γίνεται εδώ στην Αυστραλία. Υπάρχει το πρωτογενές υλικό για ιστορία και πολιτισμό αλλά δυστυχώς ζόύμε στην απόλυτη απαβλάκωση της καταναλωτική μας ευμάρειας και ασφάλειας. Η Αυσ